

Scholen die onderwijsachterstanden willen aanpakken, ontwikkelen verschillende interventies om de kansen van kinderen te vergroten.

In de vier Werkplaatsen Onderwijsonderzoek Onderwijsachterstandenbeleid gaan scholen en onderzoekers gericht na welke aanpakken onder welke omstandigheden effectief zijn.

TEKST SUSAN DE BOER

Scholen, universiteiten, hogescholen en kennisinstellingen gaan de komende drie jaar ten behoeve van de hele po-sector gezamenlijk onderzoek doen naar 'wat werkt' bij het bestrijden van onderwijsachterstanden. In vier werkplaatsen onderwijsonderzoek – in Arnhem/Nijmegen, Groningen, Amsterdam en Utrecht – onderzoeken leerkrachten en onderzoekers samen welke

aanpak werkt, onder welke omstandigheden en waarom dat zo is. Daarbij is de vraag uit de praktijk het uitgangspunt. In de verschillende werkplaatsen staan, naast de vertrouwde onderwijsachterstandsthema's taal en ouderbetrokkenheid, ook schooleigen thema's centraal. Teams van leraren, een onderzoeker, meestal studenten en soms ook de schoolleider ontwikkelen aan de hand van concrete vraagstukken kennis over wat werkt. Dit schooljaar worden de vragen vanuit de scholen omgezet in ontwerpgericht onderzoek op basis van eigen praktijkkennis en onderzoeksresultaten uit eerder (inter)nationaal onderzoek. Leraren worden ook toegerust om onderzoek mede uit te voeren. Het onderzoek levert niet alleen de scholen die deelnemen aan de werkplaatsen concrete kennis op die 'evidence-informed' is, de resultaten van het onderzoek worden gedeeld met de hele sector. Dit ondersteunt scholen en besturen bij het onderbouwen van hun onderwijskundige beslissingen op het terrein van onderwijsachterstanden.

Wat werkt in de strijd tegen

Brede School Academie in Utrecht Woordenschat, begrijpend lezen, academische vaardigheden, meer kennis van de wereld

Jarrick Schaap

In Utrecht gaat de Werkplaats Onderwijsonderzoek Utrecht – Gelijke Onderwijskansen (WOU-GO) van start. WOU-GO is een uitbreiding van de eerdere pilot WOU (Werkplaats Onderwijsonderzoek Utrecht).

In WOU-GO gaan leerkrachten samen met een onderzoeker aan de slag met elementen uit de naschoolse Brede School Academie (BSA), een succesvolle Utrechtse aanpak om onderwijsachterstanden te verminderen. Zo zullen woordenschatontwikkeling, begrijpende leesvaardigheid, academische vaardigheden en het vergroten van kennis van de wereld belangrijke thema's zijn.

Uitgangspunt is een onderwijsvraagstuk dat speelt op de eigen school. 'Er ontstaat een vorm van verdieping van het vakmanschap van de leerkracht. Het is een uitdaging om niet alleen met lesgeven bezig te zijn, maar ook met onderwijsontwikkeling', zegt Jarrick Schaap, directeur kwaliteitszorg po-vo bij bestuur PCOU Willibrord. 'Er wordt een onderzoekende cultuur binnen de school gecreëerd en het evidence-informed handelen van leraren wordt vergroot.' Bovenschools worden interviews tussen de scholen georganiseerd en de deelnemers delen hun opbrengsten met elkaar. Er zijn nog meer parallelle projecten in Utrecht en Schaap verwacht dat de verschillende initiatieven zich met elkaar zullen verbinden.

In Utrecht werken samen: PCOU Willibrord met SPOU en KSU, de Marnix Academie, Hogeschool Utrecht, de Universiteit Utrecht, de Universiteit voor Humanistiek en Sardes. Zie ook: www.onderwijsonderzoekutrecht.nl

onderwijsachterstand?

Annelies Wiggers

Arnhem/Nijmegen

hoge verwachtingen van leraren, effectieve instructie, ouderbetrokkenheid

In Arnhem en Nijmegen hebben de besturen de vraagstukken die op hun scholen spelen, geclusterd in drie thema's: hoge en reële verwachtingen van leraren, inzetten van effectieve instructie en het vergroten van ouderbetrokkenheid. 'De besturen weten goed wat er speelt, want er zijn korte lijntjes', zegt Annelies Wiggers, projectleider en directeur van Stichting Pas (kansengelijkheid) en Stichting CLC Arnhem PO (onderwijsinnovatie). 'Aan al deze thema's wordt ook taalontwikkeling verbonden.'

De besturen dragen scholen voor. Het kernteam bestaat uit vertegenwoordigers van de participerende organisaties. Tijdens de intake wordt bekeken welk thema het beste aansluit bij de ontwikkeling van de deelnemende scholen. Op de scholen worden 'teacher design'-teams ingericht die de onderzoeksvraag formuleren. Via de 'design thinking'-methode gaan scholen aanpakken in de praktijk uitproberen.

Wiggers: 'Leerkrachtverwachtingen zijn vaak gebaseerd op ervaring met een kind bij een bepaald onderwijsaanbod. Het is belangrijk dat je die verwachtingen bij ieder nieuw aanbod bijstelt. Leraren moeten een onderzoekende houding ontwikkelen.' Zij verwacht dat ook toekomstige leerkrachten profiteren van het onderzoek. 'Wanneer we onze kennis kunnen terugbrengen naar de pabo, worden leraren steeds beter toegerust.'

Bij de werkplaats onderwijskansen in Arnhem-Nijmegen zijn betrokken: Delta Scholengroep, DeBasisFluvius, Conexus, Stichting PAS, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, de Radboud Universiteit en het Expertisecentrum Nederlands.

Success for All in Groningen

Roel Bosker, hoogleraar Onderwijswetenschappen en mede-initiatiefnemer van de werkplaats in Groningen, houdt zich al veertig jaar bezig met de bestrijding van onderwijsachterstanden. 'Kinderen komen uit gezinnen waar zich al generaties lang werkloosheid, armoede en andere problemen opstapelen. Dat los je niet zomaar op.' Bosker is enthousiast over het in Amerika ontwikkelde programma Success for All. Dit programma grijpt aan op alle elementen van het onderwijs, zoals samenwerkend leren, ouderbetrokkenheid en niveaudifferentiatie.

'Dat programma is in Amerika op zo'n duizend scholen ingevoerd en de kinderen gaan er aantoonbaar op vooruit. In Groningen draait het programma nu op drie scholen.' Op deze scholen is enige vooruitgang te zien. 'Technisch lezen gaat beter, begrijpend lezen nog niet', zegt Bosker. 'Maar leraren zien wel sprongen voorwaarts op minder goed meetbare gebieden, zoals schrijven en gedachten onder woorden kunnen brengen.' De drie scholen hebben een voorhoedefunctie. Dertien nieuwe scholen nemen daarnaast deel aan de werkplaats, deze kunnen leren van de voorhoedescholen. In een nulmeting bekijken de onderwijsinspecteur, de directeur kwaliteit van het bestuur en de schoolleiders welke aspecten vooral toe zijn aan verbetering en in de werkplaats doen de scholen met zelf geselecteerde onderdelen van de aanpak ervaring op. De resultaten worden vergeleken met scholen zonder dit programma. Het belangrijkste van een succesvolle aanpak is de implementatie, weet Bosker. 'Een leerkracht heeft na een jaar ervaring met de aanpak, en na een paar jaar zie je echt effect.'

Dit consortium bestaat uit Openbaar Onderwijs Groningen, Vereniging voor Christelijk Onderwijs Groningen (VCOG), Stichting Katholieke Onderwijs Centrale Groningen (KOC) en Scholengroep OPRON (Stichting voor openbaar primair onderwijs), de Hanzehogeschool en de Rijksuniversiteit Groningen.

Amsterdam: taalonderwijs, leerkrachtverwachting, hulpbronnen

'De thema's die we nu gaan aanpakken, taalonderwijs, leerkrachtverwachtingen en het versterken van hulpbronnen, zijn naar voren gekomen in een inventarisatie onder de schoolbesturen', vertelt Lisa Gaikhorst, projectleider van de werkplaats Amsterdam, universitair docent Onderwijswetenschappen UvA en opleidingsdocent bij de Universitaire pabo van Amsterdam. 'Per thema proberen we maximaal twee concrete aanpakken uit. Bij taal zien we bijvoorbeeld dat scholen werken met 'leerlabs' waarin leerlingen extra oefenen, en dat ze meertaligheid een plek geven op school. Bij het versterken van hulpbronnen werken scholen met projecten die zijn gebaseerd op de theorie van Funds of Knowledge. Daarbij maken leerkrachten in de klas gebruik van de kennis die kinderen buiten de school opdoen.'

Lisa Gaikhorst

Bij leerkrachtverwachtingen gaat het erom zicht te krijgen op de verwachtingen die leerkrachten hebben van hun leerlingen en hoe deze bij te stellen.' In februari start per thema een groep scholen met een door henzelf gekozen aanpak. Na een tussentijdse evaluatie start in september 2020 een nieuwe groep met diezelfde aanpak. Gaikhorst: 'Dan kijken we wat de werkzame elementen zijn en met welke omgevingsfactoren we te maken hebben.'

In Amsterdam bestaat het samenwerkingsverband uit Stichting Openbaar Primair Onderwijs "Samen tussen Amstel en IJ" (STAIJ) met ASKO, Sirius, ASG en Zaan Primair, de Hogeschool van Amsterdam, de Universiteit van Amsterdam, het Kohnstamm Instituut en de gemeente Amsterdam. ■

